

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Кокоєва Софія Георгіївна

УДК 368:911.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ
ЖИТТЯ

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Кокоєва С. Г.

Керівник роботи
Шубенко І. А.,
к. е. н., доцент

Житомир – 2019

АНОТАЦІЯ

Кокоева Софія Георгіївна. Вдосконалення ринку довгострокових видів страхування життя. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Житомирський національний агроекологічний університет, 2019.

В кваліфікаційній роботі викладені теоретико-методологічні аспекти формування ринку довгострокових видів страхування життя. Теоретично обґрунтована необхідність розвитку ринку страхування життя в Україні.

Досліджено стан розвитку ринку довгострокових видів страхування в Україні. Виділено проблеми формування ринку, які пов'язані з низькими доходами потенційних страхувальників, низьким рівнем довіри до страхових компаній. Страхові компанії, які здійснюють страхування життя пропонують на ринок послуги у гривні, доларах та євро.

Проведеним дослідженням встановлено, що для потенційних клієнтів укладання договору у національній валюті є недоцільним, через високі темпи інфляції. Більш привабливими є договори у євро та доларах США. Тому ми пропонуємо для потенційних клієнтів обирати укладання договору страхування життя у доларах або євро.

Ключові слова: страхування, страхування життя, страховик, страхова премія, ринок довгострокових видів страхування життя.

SUMMARY

Kokoeva Sofia Georgievna. Improving the market for long-term life insurance. Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». - Zhytomyr National Agro-Ecological University, 2019.

The qualification work outlines the theoretical and methodological aspects of the formation of the long-term life insurance market. The need to develop life insurance market in Ukraine is theoretically substantiated. The state of development of the long-term insurance market in Ukraine is investigated. The problems of formation of the market, which are connected with low income of potential insurers, low level of trust in insurance companies are highlighted. Life insurance companies offer services in hryvnias, dollars and euros to the market.

The study found that entering into a contract in local currency for potential clients is impractical because of high inflation. More attractive are contracts in euros and US dollars. Therefore, we suggest for potential clients to choose a life insurance contract in dollars or euros.

Keywords: insurance, life insurance, insurer, insurance premium, long-term life insurance market.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	8
1.1. Сутність та значення ринку страхування життя	8
1.2. Формування страхових резервів при страхуванні життя та їх інвестиційні можливості.....	10
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	14
2.1 Аналіз основних показників розвитку страхування життя в Україні.....	14
2.2. Аналіз формування резервів зі страхування життя та їх розміщення в Україні	18
Висновки до розділу 2.....	20
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ДОВГОСТРОКОВИХ ВИДІВ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	21
3.1. Зарубіжний досвід формування механізму захисту страхувальників та його використання в Україні.....	21
3.2. Визначення оптимальної гарантованої страхової суми за різними варіантами договору страхування	23
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження та аналіз останніх досліджень.

Сучасні умови формування фінансової системи зумовлюють необхідність змін у системі накопичення фізичних осіб та формують необхідність розвитку нових або поліпшення існуючих механізмів вкладання коштів громадян та юридичних осіб. Адже сучасні грошові системи піддаються досить вагомим інфляційним ризикам, а вкладення коштів у вільно-конвертовану валюту при дефіциті грошових коштів не завжди справджує очікування. Одним із таких механізмів є накопичувальне довгострокове страхування життя. Але за різними аналітичними оцінками страхування життя в Україні розвивається досить невисокими і повільними темпами.

Вагомі напрацювання з цих питань нині здійснили такі вчені та фахівці страхового ринку: Бігдан І.А., Волохова Л.Ф., Цимбаленко Н.В., Цуркан І.М., Польова О.Л., Кочун В.В., Осадець С.С. Інші науковці зупиняються на питаннях створення фондів гарантування страхових виплат Каракулова І., Артеменко Н.Г. Однак поряд з існуючими науковими доробками недостатньо висвітленими є питання щодо сутності ринку страхування життя, механізмів захисту страхувальників від страхових відшкодувань та страхових сум та банкрутств страхових компаній.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування проблем формування ринку довгострокових видів страхування життя та виокремлення напрямів його вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішуються такі *завдання дослідження*: розкрити теоретико-методологічні засади формування ринку довгострокових видів страхування життя; проаналізувати основні показники розвитку ринку довгострокових видів страхування життя в Україні.

Порівняти варіанти гарантованих страхових умов у залежності від валюти страхового договору і спрогнозувати варіанти найбільш вигідних страхових договорів страхування життя. На цій основі визначити основні напрямки вдосконалення ринку довгострокових видів страхування життя в Україні.

Об'єкт та предмет дослідження. *Об'єктом дослідження* виступає діяльність страховиків, які мають ліцензію на здійснення страхування життя, *предметом дослідження* є сукупність теоретико-практичних відносин щодо формування ринку довгострокових видів страхування життя.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань були використані різноманітні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження. Робота ґрунтується на системному підході, що дало можливість розглянути теоретичні та практичні засади формування ринку страхування життя в Україні комплексно і всебічно. *Абстрактно-логічний метод* використовується для теоретичних узагальнень, визначення основних категорій та понять, формування висновків досліджень. *Методи аналізу та синтезу* використовуються для визначення функцій, сутності та значення ринку довгострокових видів страхування життя. *Порівняльний аналіз та розрахунково-конструктивний методи* надав змогу дослідити зарубіжний досвід у формуванні ринків страхування життя, порівняти варіанти укладання договорів страхування життя у національній валюті та доларах США.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У процесі дослідження отримано результати порівняння, які свідчать що укладання договорів страхування життя у національній валюті на сьогодні є недоцільним на строк десять років, адже значні інфляційні процеси, які притаманні вітчизняній економіці знецінюють вартість накопичень. Крім того податок на доходи з фізичних осіб, які сплачують страховальники у разі одержання страхової виплати також знецінює вартість заощаджень. Що є однією з причин низького рівня укладання договорів страхування життя,

навіть не дивлячись на те, що по податку на доходи з фізичних осіб існує соціальна пільга.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та пропозиції за результатами дослідження можуть бути використаними в системі прийняття рішення про укладання договорів страхування життя.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

1. «Суть та основні аспекти страхування життя» оприлюднені на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (30 травня 2019, ЖНАЕУ).

2. «Формування заощаджень громадянами та страхування життя: переваги та недоліки» оприлюдненій на Міжнародній науково-практичній конференції з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту. «Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (10-11 жовтня 2019 р., ЖНАЕУ).

3. «Розвиток страхування життя та мінімальна і середня заробітна плата в Україні» оприлюдненій на I Міжнародній науковій студентській конференції (15-16 листопада 2019 р. м. Кам'янець-Подільський, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладений на сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 8 таблиць та 2 рисунків. Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (41 найменування).

ВИСНОВКИ

1. Ринок довгострокових видів страхування – це ринок, де відбувається купівля-продаж накопичувальних видів страхування життя. Страхування життя один із основних видів страхування, що захищає рівень досягнутого матеріального благополуччя окремої сім'ї та захищає матеріальний добробут уразі хвороби, інвалідності та смерті страхувальника. Даний вид страхування можна розглядати як комерційну складову системи соціального страхування, де власне потенційний клієнт за рахунок накопичених коштів самостійно розміщує власні соціальні ризики у страховій організації.

2. Страхування життя – це вид страхування, який є довгостроковий, відповідно до нормативно-правових актів мінімальний термін договору складає три роки. Максимальний може бути і тридцять і більше років. Вітчизняна практика укладання договорів страхування життя вказує, що нині максимальний термін таких договорів страхування складає 15 років.

3. Аналіз показників ринку довгострокових видів страхування життя засвідчив, що ринок розвивається, але досить слабкими темпами. Основними лідерами на ринку є «Княжа Лайф Вієна Іншуранс Груп», «МетЛайф», «ІНГО Україна Життя», «АХА Страхування Життя», «ТАС», «ПЗУ Страхування Життя», «Граве Україна страхування життя», «АСКА життя», «Уніка життя». За 2016-2018 рр. спостерігається позитивна динаміка до збільшення укладання договорів страхування життя. Одночасно за вказаний період скоротилася кількість страховиків, з ринку пішли слабкі страхові організації. Така ситуація є позитивною з однієї сторони, а з іншої підриває рівень довіри до інституту страхування загалом, адже окремі страхові компанії покинули ринок та не виконали своїх зобов'язань. Це підриває авторитет існуючих компаній на ринку довгострокових видів страхування життя.

4. Основними проблеми на ринку довгострокових видів страхування є: низький рівень заробітних плат в Україні. Підвищення

середнього рівня заробітних плат веде до зростання темпів премій з накопичувального страхування. Фізичні особи, які мають середній рівень заробітних плат нині не можуть вільно скористатися перевагами страхування життя, адже цей вид страхування є досить дорого вартісний. Сім'ї, бюджет яких ґрунтується на мінімальних заробітних платах взагалі не можуть укладати будь-які договори страхування. Вирішення цієї проблеми можливе лише за умови зростання добробуту наших громадян, підвищення заробітних плат як мінімум у тричі, тоді можна буде спостерігати суттєве зростання темпів страхування життя.

5. Одна із проблем на ринку довгострокового страхування життя – це вибір оптимального варіанту страхового договору. Нині на ринку пропонуються договори, які укладаються у національній валюті, у доларах США та євро. У роботі було проведено розрахунок двох варіантів розрахунку гарантованої суми страхової виплати. Перший – який ґрунтується на страхових преміях та страховій сумі у національній валюті, в основу другого варіанту покладена ВКВ – долар США. У доларову еквіваленті вартість гарантованої суми, яку одержить страхувальник при укладанні договору у національній валюті буде у два рази меншою, ніж аналогічний договір по страхуванню життя, але укладеним у доларах США. Тому на ринку довгострокових видів страхування життя варто обирати накопичувальні програми, які ґрунтуються на вільно-конвертованій валюті.

6. З метою створення умов для розвитку довгострокових видів страхування та створенням умов для гарантування виплат варто створити Фонд гарантування страхових виплат. Для цього на нормативному рівні слід створити відповідні нормативно-правові акти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко Н. Г. Питання створення системи гарантування виплат за договорами страхування життя в Україні. *Економічний простір*. 2013. № 70. С. 131-139.
2. Архів валютних курсів URL :<https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/> (дата звернення 14 листопада 2019 р.)
3. Бігдан І. А. Сучасний стан та вектори розвитку ринку страхування життя України. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 1063-1068.
4. Волохова Л. Ф. Зарубіжний досвід розвитку ринку страхування життя як чинник впливу на українські реалії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2019. Вип. 35. С. 137-142.
5. Економічний словник-довідник Nota Bene. За ред. С.В. Мочерного. Феміна. Київ.1996. 368 с.
6. Каракулова І. Фонди гарантування виплат за договорами страхування життя: Зарубіжний досвід. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. №133. 2012. С.47-48
7. Кіндрацька Л. М. Підходи до аналізу діяльності компаній зі страхування життя на основі теорії стейкхолдерів. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 33. С. 222-227.
8. Кокоєва С. Г. Розвиток страхування життя та мінімальна і середня заробітна плата в Україні. Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали I Міжнародної наукової студентської конференції (15-16 листопада 2019 р.). У 3 Т. Кам'янець-Подільський: Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, 2019. Т.1. Економічні науки. С.182-186

9. Кокоєва С. Суть та основні аспекти страхування життя. Фінансове забезпечення економіки: матеріали студентської науково-практичної конференції, 30 травня 2019 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2019. – С.90-93.

10. Кокоєва С. Формування заощаджень громадянами та страхування життя: переваги та недоліки. Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту (10-11 жовт. 2019 р.). Том 2. – Житомир, 2019. С.78-81

11. Кривицька О. Р. Пенсійна реформа як каталізатор розвитку страхування життя в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2017. № 7. С. 50-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2017_7_12

12. Летняк С. П. Стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія: Економіка. 2019. № 12. - С. 119-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_21.

13. Математика страхування життя: Навчальний центр для актуаріїв і фінансових аналітиків при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, 2012. 100с.

14. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик–менеджменту / [Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк, О. М. Лобова та ін]; за наук. ред. проф. Р. В. Пікус. К.: Логос, 2015. – 508 с.

15. Монетарная политика НБУ закладає основи для довгострочного економічного росту и заставляє наш ринок «жити по новому» URL: <https://minfin.com.ua/blogs/vshapran/120202/> (дата звернення 14.09.2019).

16. Нацкомфінпослуг удосконалює систему пруденційного нагляду за страховими компаніями URL: <https://nfp.gov.ua/news/1555.html?PrintVersion>

17. Офіційний сайт Компенсаційної корпорації Assuris зі страхування життя в Канаді / [сайт]. URL: www.assuris.ca – Назва з екрана (дата звернення 20.08.2019).

18. Офіційний сайт Корпорації із захисту страхувальників компанії зі страхування життя в Японії URL: www.seiho.or.jp/english/ (дата звернення 25 травня 2019 р.).

19. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL:: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html> (дата звернення 12.10.2019).

20. Польова О. Л., Корчун В. В. Аналіз сучасного стану ринку послуг із страхуванням життя в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6577> (дата звернення: 13.10.2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.10.5

21. Про затвердження Методики формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя: Розпорядження Нацкомфінпослуг України від 17.12.2016 № 3104 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05> (дата звернення 20.19)

22. Про затвердження Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика: Розпорядження Нацкомфінпослуг України від 23.02.2016 р. № 396 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0417-16> (дата звернення 29.10.2019)

23. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України № 1057-IV від 9.08.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення 2.11.2019).

24. Про підсумки діяльності страхових компаній за 2018 URL:<https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (дата звернення 15 листопада 2019).

25. Про страхування: Закон України. редакція від 7.02.2019 від 2473-VII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 13.10.2019).

26. Руденко В. Страховиків врятували від дефіциту [Електронне джерело] URL:: <https://finclub.net/ua/analytics/strakhovykiv-vriatuvaly-vid-defitsytu.html>

27. Середня заробітна плата у доларах URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення 1 листопада 2019 р.)
28. Середня заробітна плата в Україні у доларах досягла рівня 2013 року <https://www.unian.ua/economics/finance/10541199-serednya-zarplata-v-ukrajini-u-dolarah-dosyagla-rivnya-2013-roku-infografika.html> (дата звернення листопада 2019)
29. Стасєвський А. Надійну систему гарантування виплат за договорами страхування життя необхідно створювати вже зараз URL: forinsurance.com/public/13/0109/4570 (дата звернення 2 листопада 2019)
30. Страхувальний ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації: V Міжнар. науково-практичн. семінар, 18-19 травня 2017 р. м. Львів [матеріали]; За ред. Сич О.А.: Львів: ЛНУ, 2017. – 194 с.
31. Страхування життя виплатять за гарантією URL: <https://finclub.net/ua/analytics/strakhuvannia-zhyttia-vyplatiat-za-harantiiei.html> (дата звернення 14.10.2019).
32. Сукач О.М., Сарана Л.А. Страхувальний ринок України: сучасні реалії та перспективи. Вісник Східно-європейського університету та менеджменту. ВИПУСК 1 (2). 2016. С. 106-113
33. Таблиці індексів інфляції URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/norma-robochogo-chasu/tablistsya-indeksiv-inflyatsiyi/>
34. Ткаченко Н. В. Практичні аспекти розвитку страхування життя в Польщі та Україні *Финансовые услуги*. 2017. № 4. С. 3-6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/finu_2017_4_3.
35. Цимбаленко Н. В. Страхування життя в контексті соціального захисту населення *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія : Економічні науки. 2018. № 3. - С. 73-79.

36. Цуркан І. М. Розвиток ринку страхування життя в контексті забезпечення соціального захисту населення України. *Економічний простір*. 2017. № 123. С. 127-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2017_123_14
37. Черкасова С. В. Сучасні тенденції розвитку діяльності компаній зі страхування життя в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_6_14
38. Шубенко І. А., Годнюк І. В. Ризики солідарного рівня пенсійної системи України. *Наукові горизонти*. №4. 2019. С. 77-86
39. Що таке накопичувальне страхування життя? URL: <http://vseprogroshi.com.ua/shho-take-nakopichuvalne-straxuvannya-zhittya.html> (дата звернення 27.09.2019).
40. Arych M. Main problems of personal insurance and directions of their solution in the context of increasing the competitiveness of the insurance market. *Ukrainian food journal*. - 2017. Vol. 6, Issue 2. С. 353-364.
41. Bala R. The perception of life insurance by the population of Hyderabad. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 1. С. 130-140.